

СЕКЦІЯ 6. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Токарева Віра Олександрівна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Шинкаренко Олександр Петрович

студент 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СИРІТСЬКИХ ТВОРІВ

Проблема використання сирітських творів полягає в тому, що їх використання технічно неможливо на законних підставах. При цьому кількість сирітських творів, що зберігаються в бібліотеках, архівах та інших установах культури досить значна [1].

Існування творів-сиріт перешкоджає авторському самовираженню, породжує ненавмисну цензуру та значну кількість порушень авторських прав, – навіть якщо воно не має на меті одержання прибутку.

За оцінками Центру суспільного надбання в Юридичній школі університету Дюка (The Center for the Study of the Public Domain at the Duke Law School) сирітські твори можуть становити більшість матеріалів культури XX століття [2].

З метою удосконалення дозвільної схеми при використанні творів-сиріт у Великобританії 29 жовтня 2014 року було запроваджено в дію правила, що регулюють умови видачі індивідуальних ліцензій на сирітські твори, які визначають належного пошук та бази даних в яких віг має проводитися [3].

Істотною віхою на шляху реформування законодавчих перешкод публікації сирітських творів та вільного поширення культурної спадщини визнається прийняття Директиви ЄС 2012/28/[4].

Директива ЄС направлена на формування дозвільних засад регулювання авторських відносин в країнах Євросоюзу. Прийняття Директива 2012/28 направлено на забезпечення правомірного доступу суспільства до творів, автори та правовласники яких не встановлені [4].

Проміжним підсумком вирішення протиріччя в авторському праві, стосовно творів, які залишаються під авторсько-правовою охороною автори яких невідомі, у ЄС є видання Меморандуму про взаєморозуміння [5].

Застосування положень Директиви 2012/28 є досить обмеженою, та поширюються на наступні об'єкти: твори, опубліковані у вигляді книг, періодичних видань, газет, журналів, кінематографічні або аудіовізуальні твори і фонограми, що знаходяться у зібраннях загальнодоступних бібліотек, освітніх установ або музеїв, а також у зібраннях архівів, фільмо або аудіофондів [6].

Слід вказати, що «культурні інститути» (публічні бібліотеки, музеї, архіви, суспільне телерадіомовлення) можуть використовувати твори на некомерційній основі лише в обмеженому масштабі

У Додатку до Директиви передбачено мінімальний перелік реєстрів творів, серед яких: бібліотечні каталоги та реєстри авторів, які ведуть бібліотеки та інші установи; асоціації видавців і авторів у відповідній країні; реєстри і бази даних виданих книг; бази даних відповідних товариств зі збору винагород; джерела, які об'єднують різноманітні бази даних і реєстри [6].

Попри недоліки, уривчасті та не завжди послідовні положення Директиви ЄС 2012/28, прийняття вважається досить вдалим, гнучким і зваженим нормативно-правовим актом [7].

У США в межах приватного проекту Google Books Search (GBS) запущеного компанією Google з 2004 року діє проект Orphan Works Project стосовно сирітських творів, автори яких невідомі або не можуть бути виявлені які підлягають охороні. Проект дозволяє працювати з повним текстом книг студентам, професорсько-викладацькому складу, та іншим авторизованим відвідувачам бібліотек університетів [8].

У Офіс авторського права США в 2006 році надав звіт щодо сирітських творів, де рекомендувалось користувачам проводити належний пошук із метою знаходження правоволодільця твору, а у разі появи правоволодільці твору, який вимагає плату його за використання, стягувати розумну компенсація за використання, яка не визнається компенсація за порушення авторських прав.

Істотний вплив на формування практики використання сирітських творів в США справило рішення у справі Authors Guild et al. vs Google (2011) яке дозволило використання сирітських творів в обмежених випадках доктрини добросовісного використання «fair use».

У 2015 году Бюро з охорони авторських прав в США (US Copyright Office) представило в доповіді «Сирітські твори і масова оцифровка» свої пропозиції щодо легалізації сирітських творів, які носять не обов'язковий, рекомендаційний характер.

Слід зазначити, що концепція сирітських творів зазнала в США критиці у зв'язку з введенням вимоги проведення належного пошуку замість застосування звичної доктрини сумлінного використання щодо сирітських творів.

Україна, що взяла курс на євроінтеграцію ще на початку 2000-х років, та активно його реалізує, політика захисту прав інтелектуальної власності набувають додаткового змісту.

Зокрема, у 1994 році Україна уклала Угоду про партнерство та співробітництво з ЄС [9].

ст. 157 Угоди передбачає у цьому аспекті задачі а) спрощення створення і комерційного використання інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності на території Сторін; і б) досягнення належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності [10].

У 2008 році вступила до Світової організації торгівлі (СОТ), що вплинуло на застосування Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угоди TRIPS)) [11].

Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити рівень захисту сфери інтелектуальної власності, аналогічний існуючому в ЄС.

У ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права» надано автору особисте немайнове право, вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання [12].

Згідно із ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» яка визначає порядок виникнення і здійснення авторського права, та презумпцію авторства, передбачено, якщо твір опубліковано анонімно чи під псевдонімом, видавець твору вважається представником автора і має право захищати права останнього. Це положення діє до того часу, поки автор твору не розкриє своє ім'я і не заявить про своє авторство[13].

Таким чином, відсутність інформації про автора не є підставою для вільного використання твору та вимагає від користувача вчинення певних дій для отримання дозволу.

Водночас в умовах поширення цифрових технологій та Інтернету особа видавця втрачає значення для надання та донесення твору до суспільства.

Провідною засадою сучасного авторського права є надання охорони твору без вимоги дотримання будь-яких формальностей відповідно до ст. 5(2) Бернської конвенції.

Наразі, можна окреслити такі основні механізми вирішення проблем сирітських творів як обмеження відповідальності, ліцензування на використання сирітських творів, схеми колективного ліцензування, розширення суспільного надбання за рахунок сирітських творів та ін. [14]

Підсумовуючи викладене, вважаємо, що встановлення вільного використання сирітських творів при детальному нормативному регулюванні має стати одним з пріоритетних напрямків вдосконалення українського законодавства у сфері права інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Tokareva V. Davydova I., Adamova E. Legal problems of the use of orphan works in digital age. Juridical Tribune. 2021. № 11. P. 453-471
2. Center for the Study of the Public Domain, Duke Law School. URL: <http://www.1aw.duke.edu/cspd/orphanworks.html>
3. U.S. Copyright Office. Orphan Works and Mass Digitization. A report of the register of copyrights june 2015 p. 28. URL: www.copyright.gov
4. Директива Европейского парламента и Совета ЕС No 2012/28/ЕС от 25.10.2012 г. об отдельных случаях легального использования произведений с неизвестной принадлежностью (сиротских произведений). WIPO. URL: <http://www.wipo.int/wipolex/ru/details.jsp?id=13043> (дата обращения 07.05.2016)
5. Memorandum of understanding on key principles on the digitisation and making available of out-of-commerce works. URL: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/copyright-infso/20110920-mou_en.pdf
6. Токарева В.О. Окремі аспекти сирітських творів в умовах інтеграційних процесів. JurnalulJuridic. 2019. № №3. с. 97-101. http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/3/part_1/22.pdf
7. Токарева В.О. Окремі питання легалізації сирітських творів. Recht der Osteuropäischen Staaten(ReOS). 2019. №1. С. 197-201.
8. Проект Google Books — несостоявшаяся революция в авторском праве? URL: <http://lexdigital.ru/2012/069/>
9. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. *Офіційний вісник України*. 2006. № 24. ст. 1794.

10 Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_018.

11. Орлюк О.П. Захист прав інтелектуальної власності в контексті європейської інтеграції. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 3 (86). С. 59-74.

12. Про авторське право і суміжні права: Закон України № 3792-XII від 23.12.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

13. Штефан О. О. Правовий режим використання сирітських творів. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 2 (2). С. 184-191.

14. Піхурець О. В., Литвин С. Й. Розвиток правового регулювання відносин, пов'язаних із використанням «сирітських творів» в Україні та країнах Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 44(1). С. 81-86.

Акулов Юліан Вікторович

аспірант кафедри інтелектуальної власності

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТВОРЦЯ У СФЕРІ ОБМЕЖЕННЯ МАЙНОВИХ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Одним із конституційних прав, яке має фундаментальне значення для розвитку інтелектуального потенціалу, є право громадян на захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності (ст. 54 Конституції України).

Обрання належного способу захисту має важливе практичне значення, оскільки дозволяє не лише задовольнити інтереси правовласників, а й впливає на можливість задоволення позовних вимог. Як свідчить аналіз судових справ у сфері захисту авторських прав попри широкі можливості щодо обрання належних способів захисту, позивачі не завжди правильно визначають способи захисту відповідно до способу та виду порушених прав, внаслідок чого позовні вимоги залишаються без задоволення.

Розкриваючи різні доктринальні підходи до розподілу способів захисту цивільних прав на загальні та спеціальні, Кот О.О. слушно зазначає, що характер способу захисту як загального чи спеціального має значення і повинен використовуватися виключно при вирішенні конкретного спору та